

Voor eeuwig verloren?

documenten, dus op documenten van meer dan honderd jaar oud. Niet de archivaris is bevoegd om over de openbaarmaking te beslissen, maar het bestuur dat de archiefbescheiden neergelegd heeft. Ook belangrijk om weten is dat men slechts een oordeel kan vellen over het document op het moment van de aanvraag tot inzage. De spreker had dan ook moeite met het voorstel van Rik Opsommer betreffende het opmaken van 'openbaarheidslijsten'. Hij pleitte voor het invoeren van de verplichte registratie, want pas dan kan de burger weten welke documenten de overheid bezit. Verder wees hij erop dat de aanmaak van inventarissen al een inbreuk op de privacywetgeving kan zijn, met name de verwerking van persoonsgegevens. In verband met het toegangsrecht geldt het principe van gratis recht van inzage, gratis recht op uitleg en recht op het verkrijgen van een kopie tegen kostprijs. Als evenwel het auteursrecht bij een derde berust of als het bestuursdocument in zijn bestaan bedreigd wordt, dan geldt enkel het recht op inzage. Het probleem hierbij is dat het onduidelijk is welke documenten auteursrechtelijk beschermd zijn. Bestuursdocumenten die via de openbaarheidswetgeving verkregen zijn, kan men in principe vrij gebruiken, tenzij het gaat om commerciële verspreiding en commercieel gebruik. Auteursrechtelijk beschermde documenten mogen enkel gereproduceerd worden na toelating van de rechthebbende.

Johan Roelstraete, secretaris van het Centrum voor Genealogie en Heraldiek, formuleerde het standpunt van de gebruiker. Uit zijn betoog bleek nogmaals dat er van uniformiteit geen sprake is. Sommige archiefdiensten vragen toegangsgeld, terwijl in andere opzoeken gratis zijn. Erger nog is het in bepaalde gemeenten waar geen eigenlijke archiefdienst is en waar men bijzonder hoge tarieven voor opzoeken hanteert. Hij hoopt dat een nieuwe archiefwet dergelijke zaken beter zal regelen.

Dr. Karel Velle van het Rijksarchief Beveren had ter voorbereiding van zijn lezing bij enkele archiefdiensten een enquête gevoerd over de

reproductie van documenten. Uit dat onderzoek blijkt (opnieuw!) dat er grote verschillen bestaan tussen de onderzochte archiefdiensten. In zijn conclusie pleitte hij voor een duidelijke regeling van het vergoedingsrecht én voor een ruime verspreiding van die regeling via het internet. Een uniforme tarifiering acht hij niet haalbaar (cf. het verschil tussen overheids- en private archiefdiensten, de uiteenlopende administratieve traditie, de personeelsomkadering, de materiële omkadering...), wel is er nood aan basisprincipes. Ten slotte vroeg hij zich af of een archiefdienst mag bijverdienen door geld te vragen voor reproducties en of een gebruiksvergoeding wenselijk is als het archiefmateriaal ook elders te vinden is.

Bart Hellinckx (Amsab) had het over openbaarheid van private archieven. In tegenstelling tot de openbare archieven, zijn de Archiefwet en de wetgeving op de openbaarheid van bestuursdocumenten niet van toepassing op de private archieven. De raadpleegbaarheid van hun archiefbestanden wordt in principe vastgelegd in de contracten met de schenkers en bewaargevers, maar in 80% van de gevallen leggen zij geen voorwaarden op. De leeszaalverantwoordelijke moet dus oordelen over de inzage op basis van de gegevens die de onderzoeker hem/haar verstrekt. Tot nu toe verliep die werkwijze nagenoeg probleemloos, maar de wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer zal een andere, veel strengere houding vereisen.

Prof. Dr. Dirk Heirbaut (RUG) besloot de studiedag met de opmerkingen dat juristen de archiefproblematiek al te lang verwaarloosd hebben en dat er nood is aan wetgeving die van toepassing is op alle archieven, waarin duidelijke definities gehanteerd worden, waarin ook het reproductierecht en de opzoekingsstarieven geregeld worden en waarin de oprichting van een toezichts- en adviesorgaan voorgeschreven wordt.

Isabelle Verheire
Archiefconsulente Provincie West-Vlaanderen
 Koning Leopold III-laan 41
 8200 Sint-Andries
 Tel.: 050-34 62 77
 E-mail: isabelle.verheire@west-vlaanderen.be

VOOR EEUWIG VERLOREN?

Antwerpen, 22 mei 2002

De Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen hield op 22 mei een studiedag onder de titel 'Voor eeuwig verloren. Documentontsluiting, -beheer en -valorisering: een prewetenschappelijke bezigheid of wetenschappelijke arbeid?'.

Edward Vanhoutte stelde zijn studie *Zorgen voor later? Inventarisatie, studie en valorisatie: een driedelige benadering van het wetenschappelijke archiefonderzoek* voor. Daaruit blijkt dat veel cultureel belangrijke archieven nog steeds wachten op een primaire ontsluiting. Zolang er geen primaire ontsluiting is, kan men het cultureel erfgoed in Vlaanderen niet op een verantwoorde manier inschatten. De beleidsmakers beschouwen inventariseren nog te veel als een noodzakelijk kwaad, dat zo snel mogelijk moet gebeuren zodat daarna de echte wetenschapper aan de slag kan. Subsidies worden slechts toegekend als de inventarisatie direct gekoppeld wordt aan een onderzoeksproject van het desbetreffende archief. Men beseft te weinig dat voor een goede inventarisatie wel degelijk een gespecialiseerde opleiding en kennis van de belangrijkste archieftheorieën en methodologie nodig zijn.

Archivaris Noël Geirnaert vertelde dat men in het Stadsarchief Brugge de ontsluiting van het archief relateert aan de optimale bewaring van de archiefbescheiden. Men tracht bovendien zoveel mogelijk rekening te houden met de verscheidenheid van het publiek. Hij belichtte enkele interessante onderzoeksprojecten van het stadsarchief, onder andere het project over huizengeschiedenis. De projecten hebben wel veel media-aandacht opgeleverd, maar intussen liggen er nog veel andere voor het publiek interessante archieven in de depots te wachten op ontsluiting.

Leen van Dijk van het Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven stipte aan dat er een structureel geldtekort is voor inventarisatie. Hoewel de interesse voor het archiefwezen groeit bij het beleid, blijven de financiële middelen beperkt. De subsidies zijn onvoldoende om de inventarisatie van cultureel belangrijke archieven te voltooien. Zij pleitte voor een snelle primaire ontsluiting van elk

archief, zodat men exact kan inschatten hoe rijk het cultureel erfgoed van Vlaanderen is.

Sylvia Van Petegem van de Universiteit Gent memoriseerde de situatie in de 19de eeuw. Toen trad de bibliothecaris van de universiteitsbibliotheek ook op als semi-professioneel archivaris die zoveel mogelijk archief van toonaangevende Vlamingen opkocht en dan via een onduidelijke systematiek toegankelijk maakte. Deze archiefjes zijn onderling vermengd en vormen samen de zogenaamde 'Vliegende Bladen'. Deze verzameling bevat een schat aan informatie, maar wegens geld- en personeelsgebrek is het onmogelijk om de archieven te reconstrueren. Ook voor de universiteit zijn bibliotheek en archief niet langer een prioriteit en worden hun activiteiten niet als wetenschappelijk werk beschouwd.

Tijdens het rondetafelgesprek vertelde Ria Jansen-Sieben van de Koninklijke Bibliotheek over haar moeizame zoektocht naar financiële middelen voor de restauratie van het internationaal befaamde 'Handschrift van Hulthem'. Professor Jan Roegiers (KU Leuven) pleitte voor het opstellen van een macro-inventaris van de archieven in Vlaanderen om zo een beeld te krijgen van de vindplaats van alle archieven. Dan pas zal men een prioriteitenlijst van ontsluiting kunnen vaststellen. Professor Emiel Lamberts (KU Leuven) meent dat de overheid wel investeert in prestigeprojecten waarmee ze kunnen uitpakken, maar dat een doordacht beleid op lange termijn ontbreekt. Toch ziet hij een verbetering, getuige de poging om de wetgeving op de privaatrechtelijke archieven uit te breiden. Hij vindt dat de archivaris productmatiger moet leren denken. Een inventaris dient rechtstreeks gekoppeld te worden aan een onderzoek van het archief zelf, waarop dan een publicatie volgt. Professor Frank Scheelings (VUB - GGS-Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer) onderstreepte het gespecialiseerde en interdisciplinaire karakter van de archivaris. Een slecht of niet opgeleide archiefmedewerker kan ernstige schade toebrengen aan een archiefbestand. Hij benadrukte ook het wetenschappelijke karakter van het inventariseren, wat blijkt uit de uitgebreide inleiding die de eigenlijke inventaris voorafgaat en de noodzakelijke voorkennis en methodologie waarover je als archivaris moet beschikken.

Anne Brumagne, kabinetsmedewerkster van de minister van Cultuur, erkende dat er dringend geld nodig is in de archiefwereld. Zij vroeg wel om rekening te houden met de ingewikkelde bevoegdheidsverdeling in België met een federaal en Vlaams niveau en drie betrokken ministeries (Cultuur, Onderwijs en Binnenlandse Zaken). Verder meent ze dat archieven meer in de media moeten treden met projecten die op interesse opwekken bij het grote publiek en die door archieven en musea samen opgezet worden. Het is erg belangrijk om het publiek bekend te maken met het rijke verleden. Ze deelde nog mee dat de bestaande wetgeving uitgebreid zal worden, zodat ook projecten van thematische culturele archieven gesubsidieerd kunnen worden.

Isabelle Verheire

*Archiefconsulente Provincie West-Vlaanderen
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries
Tel.: 050-34 62 77
E-mail: isabelle.verheire@west-vlaanderen.be*

LIBRARIES FOR LIVE: DEMOCRACY, DIVERSITY, DELIVERY VERSLAG VAN HET 68STE IFLA-CONGRES

Glasgow, 18-24 augustus 2002

Organisatie

Hoe bespreek je een congres waaraan meer dan 4000 bibliothecarissen uit 117 landen deelnemen, waar het programma 220 bijeenkomsten telt, waar een honderdtal bedrijven hun producten en diensten voorstelt? Een onmogelijke opgave, inderdaad, tenzij u tevreden bent met het webadres van het congres <http://www.ifla.org/IV/ifla68/index.htm>. Iedereen kan trouwens op deze plek alle tijdig ingezonden voordrachtteksten downloaden. Je moet wel je tijd nemen en door het programma heen wandelen want een ontsluiting via indexen (onderwerp, naam sprekers...) ontbreekt helaas. Een vereniging van bibliotheken zou beter moeten weten.

Ook het reële congres leed onder een gebrek aan structuur. De bewegwijzering in het zeer mooi ogende Scottish Exhibition and Conference Centre was erg summier. Dit werd gelukkig opgevangen door de talrijke vrijwilligers die ons het juiste pad opstuurden - 'Ask the professional' in de praktijk dus, hoewel je je kan afvragen of dit de beste manier is om vrijwilligers in te zetten. Ook in het programma was het zoeken naar structuur.

Iedereen die aan internationale congressen deelneemt, weet dat je dit niet moet doen omdat het congres thema je aanspreekt. Dit thema is meestal een *mot valise*, een begrip dat zo ruim geïnterpreteerd wordt dat elke voordracht of discussie hierover handelt. Ook Libraries for live: democracy, diversity, delivery was in dit bedje ziek, op een moedige poging na van de openingsrede van Nobelprijswinnaar Seamus Heaney die beklemtoonde dat equal in het thema niet mag ontbreken.

Ifla-congressen hebben meestal een vast schema: op vrijdag en zaterdag vergaderen de diverse besturen, op zondag zijn open meetings gepland en wordt de vakbeurs geopend, maandag wordt het congres officieel geopend en starten de voordrachtsessies die ook op dinsdag verder gaan, op woensdag worden workshops georganiseerd, op donderdag de bezoeken en de laatste dag vergaderen de besturen nogmaals. Tijdens dit congres werd hiervan afgeweken, wat een bezoeker die geen beroep kan doen op de heilige drievuldigheid al te dikwijls voor de verscheurende keuze zette welke voordracht te kiezen. Positief daarentegen was dat talrijke clusters van voordrachten het resultaat waren van samenwerking tussen verschillende ifla-besturen.

Het Scottish Exhibition and conference centre in Glasgow.